

แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ
7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี
A Guideline of The Management Vipassana Meditation with
Sappaya Principle Performed by Wat Pacharoenrat Meditation Center,
Pathum Thani Province

¹พระพันธ์เทพ เลิศรัตนะพงศ์สิน และ ²ธานี สุวรรณประทีป

¹Phra Panthep Lertratanapongsin and ²Thanee Suwanprateep

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Palisuksa Buddhagosa Campus. Thailand.

¹Corresponding Author's Email: lpsammao@gmail.com, ²thanees.su@mcu.ac.th

Tel. ¹096-9062647, ²081-4501824

Received July 3, 2023; Revised July 14, 2023; Accepted July 18, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มประชากรที่ปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญ 18 ท่าน การสนทนาเฉพาะกลุ่ม เป็นเครื่องมือในการรวบรวม วิเคราะห์ ข้อมูล และสรุปบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสัปปายะ หมายถึง สิ่งที่สบาย สภาพที่เอื้อ สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย มี 7 อย่างคือ อवासสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตสัปปายะ และอิริยาพลสัปปายะ เป็นปัจจัยให้เข้าถึงจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน

2) วัดป่าเจริญราช มีการจัดการตามหลักสัปปายะ 7 ปัจจุบันมีการปรับเสนาสนะและมีบริเวณ สวนธรรมมีน้ำไหลเวียน ทำให้อากาศถ่ายเท มีร่มเงาต้นไม้ ทำให้อากาศมีความร่มรื่น วิทยาการมีความรู้ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ มีการสอนตามรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจน

3) แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ควรมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมการจัดการที่เกี่ยวข้องประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติ ด้วยหลักสัปปายะ 7 ทั้งในด้านสถานที่ การสัจจร การเผยแพร่ธรรม บุคลากร อาหาร อากาศและสภาพแวดล้อม เพื่อผลของการปฏิบัติที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป และสามารถนำหลักธรรมไปเป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการ, วิปัสสนากัมมัฏฐาน, สัปปายะ 7

Abstract

The article had investigated on 3 objectives: 1) study the 7 *Sappāya* principle in Theravada Buddhist scriptures, 2) study the general conditions of Vipassana meditation management performed by Wat Pacharoenrat Meditation Center, Pathum Thani province, 3) proposal of the guideline for promoting Vipassana meditation management based on 7 *Sappāya* teaching performed by Wat Pa Charoen Rat Meditation Center, Pathum Thani province. The researcher used a qualitative method by in-depth interviews to collect data from general users and 18 experts and focus group discussions for data collecting and analysis and compiled in descriptive type. The results showed that;

1) *Sappāya* means what is comfortable, conducive, and helpful for the certain concentration consisting of 7 themes: *Āvāsasappāya*, *Gocārasappāya*, *Phassasappāya*, *Puggalasappāya*, *Bhojanasappāya*, *Utusappāya*, and *Iriyasappāya*. *Sappāya*. These good environments become key factor of well-being contribution, and leading goal, Nibbana attainment.

2) Wat Pa Charoenrat has been managed based on 7 *Sappaya* principle. At the present, the Meditation Center has comfortable buildings, and area, Dhamma garden, green trees that makes the center more pleasant. Its administrators and lecturers are experts in both moral and practical skills, and able to teach with certain meditation pattern.

3) Guidelines for promoting the management of meditation practices revealed that the center should make a progressive plan, goals for improving the effective management to followers by implying 7 *Sappaya* including places, transportation, propagation, officer, food, environment for the best practice results in advance and enabling to apply the teachings and learned experiences in daily life and society development in future.

Keywords: Management, Vipassana Meditation, Seven Sappaya

บทนำ

พระพุทธศาสนาแล้วมา 2565 แล้วก็จริง แต่ สัปายะ 7 และปัจจัย 4 มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่เคยเปลี่ยน การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานมีมาตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ พระองค์ทรงสอนและทรงเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานมาโดยตลอด ซึ่งปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ มากมายหลายแห่ง ดังมีพุทธพจน์ตอนหนึ่งว่า “การเรียนกัมมัฏฐาน คือ สมถะและวิปัสสนาเข้าไปสู่เรือนว่างนั่งพิจารณาอยู่ตลอดคืนและวัน แล้วบำเพ็ญอธิจิตตสิกขาด้วยสมถกัมมัฏฐาน บำเพ็ญอธิปัญญาสิกขาด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐาน” สมถะอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยมีสมถะเป็นฐานย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐาน ย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ พระองค์ทรงเสด็จจาริกไปเพื่อสั่งสอนหมู่สัตว์ตลอด 45 พรรษาจวบจนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ต่อมาการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้มีการสืบทอดต่อกันมาในหลายประเทศทั่วโลกตั้งแต่ประเทศอินเดีย ศรีลังกา เนปาล พม่า ไทย

ในปัจจุบันนี้มีสำนักปฏิบัติธรรมเกิดขึ้นมากมายหลายแห่ง แต่ละแห่งนั้นมีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันหยุดนักขัตฤกษ์ และวันเฉลิมพระเกียรติ เมืองค์ประกอบแห่งปัจจัยที่เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนตัดสินใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่หลายประการ เช่น ความพึงพอใจ ด้านสถานที่ ด้านการเดินทาง ด้านหลักสูตรการอบรม ด้านโภชนาการ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการสื่อสารหรือการบอกกล่าวจากบุคคลที่รู้จัก การโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือการรู้จักผู้สอน ชื่อเสียงของวัด ด้านศรัทธา ความเชื่อ (Rattanawong, 2023) ซึ่งสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับจริตของผู้ปฏิบัติธรรมควรเป็นไปตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและพร้อมด้วยสัปปายะ 7 ประการ คือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม (Damnoen, et al., 2021) และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พุทธชาติ แผนสมบุญ และคณะ, 2566).

วัดป่าเจริญราชเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดปทุมธานีแห่งที่ 13 โดยมีพระครูปทุมภาวนาจารย์ วิ.ดร. เจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์ ได้จัดโครงการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 สำหรับบุคคลทั่วไปและกลุ่มเยาวชน โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 โดยมีวิธีการสอนปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 ฐาน คือ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีผู้สนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมตลอดทั้งปีประมาณ 15,000 คน สภาพการดำเนินการสอนปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยทั่วไป มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เป็นไปตามระเบียบของมหาเถรสมาคม และเพื่อเป็นไปตามหลักในการปฏิบัติงานที่ดีขององค์กร หรือ สำนักปฏิบัติธรรม จำเป็นต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้มารับการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้รับผิดชอบนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนา การบริหารจัดการให้ดีขึ้น

บทความนี้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช ต.บึงทองหลาง อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี โดยใช้หลักสัปปายะ 7 เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยการปรับปรุงในด้านต่างๆ เช่น สถานที่, การเดินทาง, หลักสูตรอบรม, บุคลากร, อาหาร, สภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยเกื้อหนุนให้ผู้ปฏิบัติได้มีการพัฒนาในด้านการปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นและยังเป็นการรองรับผู้ปฏิบัติที่จะมีจำนวนมากขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการองค์กรให้มีคุณภาพบุคลากรทุกคนต้องพัฒนาและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องหรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าการบริหารระบบคุณภาพ ซึ่งได้รับแนวคิดและหลักการของการพัฒนาองค์กร(Organization Development) สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร คุณภาพที่ได้รับการยอมรับของหน่วยงานต่างๆไป ได้แก่ การใช้วงจรเดมมิ่งซึ่งแบ่งขั้นตอนการทำงานออกเป็น 4 ขั้นตอน หลักได้แก่ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan :

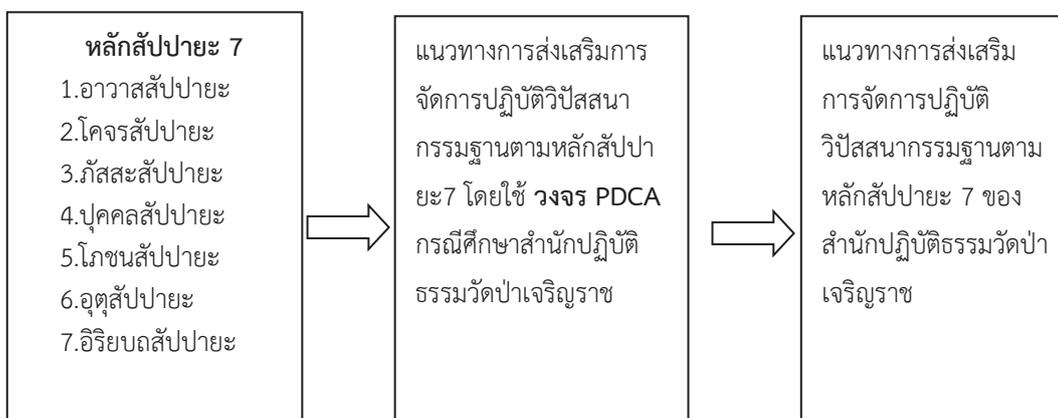
P) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do : D) ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ ผลการปฏิบัติงาน (Check : C) ขั้นตอนที่ 4 การแก้ปัญหา (Action : A) (ณัฐธัญพัชร อ่อนตาม) (2558) การดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อยๆ ย่อมส่งผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มขึ้นโดยตลอดในการบริหารคุณภาพ

สัปปายะ คือสิ่งสนับสนุนเป็นเหตุเกื้อกูล ส่งเสริมให้สมาธิตั้งมั่นได้รวดเร็ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแก่พระอานนท์ถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการปฏิบัติธรรมว่า“เราจักพูดเรื่องเห็นปานนี้ คือ เรื่องความมักน้อย เรื่องความสันโดษ เรื่องความสงัด เรื่องความไม่คลุกคลีกัน เรื่องการปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่งเป็นเรื่องชดถลาไกลเลออย่างยิ่ง เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้อย่างเพื่อตรัสรู้และเพื่อนิพพาน” เป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมณะและวิปัสสนา มี 7 ประการ คือ 1) อवास 2) โคจรคาม 3) การพูดคุย 4) บุคคล 5) โภชนะ 6) ฤดู 7) อิริยาบถ ตรัสการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรมถึงลักษณะเรื่องที่จักพูดคุยไว้เป็นตัวอย่าง เพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้าควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เว้นสถานที่ที่เป็นโทษและอยู่ในสถานที่ที่สะดวก

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้วงจร PDCA ในการควบคุมคุณภาพ สามารถนำมาปรับปรุง แก้ไข ทำให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค ทั้งนี้การนำพาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จหรือ เป็นไปเพื่อความความสันติสุขในองค์กร ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ผู้นำ ผู้ตาม และการจัดการ (พระมหาดนัย อุปวฑฒโน และ อานาจ บัวศิริ) (2558 : 40) ในด้านของผู้นำต้องมีธรรมะในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ในด้าน ผู้ตามก็ต้องมีธรรมะในการทำหน้าที่ของตนเอง ในด้านการจัดการก็ต้องมีการจัดการเป็นไปใน ทิศทางที่ถูกต้อง ชัดเจน มีแนวปฏิบัติหรือเป้าหมายเดียวกันนั่นเอง เมื่อทั้งสามส่วนประกอบ กันอย่างพร้อมเพรียงองค์กรก็เกิดความสันติสุข สังคมประเทศชาติและโลกก็เกิดสันติสุขตามลำดับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช ปทุมธานี โดยเขียนความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรที่ได้ศึกษาและได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์แบ่งการวิจัยโดยสรุป เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความหมายของหลักสัปปายะ 7 และวิธีการนำสัปปายะ 7 ไปใช้ประโยชน์ ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา สาเหตุและความต้องการจำเป็นในการจัดปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดป่าเจริญราช ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการจัดปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของวัดป่าเจริญราช

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี ปรณวิเสส หนังสือ ตำราบทความ เอกสารทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง เอกสารหนังสือวิชาการและรายงานการบันทึกข้อมูลต่างๆ ของแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาที่จะทำการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ 1) หลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วยความหมายและวิธีการนำหลักสัปปายะ 7 ไปใช้ประโยชน์ 2) บริบทและสภาพทั่วไปของวัดป่าเจริญราช 3) สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ อุปสรรคในการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดป่าเจริญราช 4) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดป่าเจริญราช 5) แนวทางการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี 6) การบริหารจัดการเชิงคุณภาพของเดมมิ่งส์ (PDCA) ผู้วิจัยกำหนดข้อมูลพื้นที่คือ วัดป่าเจริญราช

ผลการวิจัย

1) หลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

“สัปปายะ” หมายถึง ประโยชน์ที่ก่อให้เกิดความเจริญ เป็นธรรมที่มีอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมณะและวิปัสสนา ธรรมอันเป็นที่สบาย 7 อย่าง กล่าวคือ เป็นภาวะสบาย สภาพเอื้อ สภาพที่เกื้อหนุน สิ่งสถาน หรือบุคคล ซึ่งเป็นที่สบาย เหมาะกัน เกื้อกูล หรือเอื้ออำนวย โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสมาธิ นอกจากนี้ “สัปปายะ” ยังหมายถึงสิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกื้อกูล สิ่งที่เอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมกัน อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ดังนั้น สัปปายะ คือ การสร้างสภาพเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติกัมมัฏฐาน เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักทางพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น การสร้างสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นสถานที่ศึกษาปฏิบัติที่ดี ควรเอื้อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับความสบายอย่างเหมาะสมต่อการปฏิบัติ ดังนี้

1) ด้านอवासสัปปายะ คือ ที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ

2) ด้านโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นเหมาะสมเพื่อเข้าไปป็นินทบาท มีอยู่ในที่ไม่ไกลนักไปมาสะดวก

3) ทางด้านภัสสะสัปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ การสำรวจ วาจา พูดน้อยปฏิบัติมาก ไม่กล่าววาจาไม่เป็นประโยชน์กล่าว แต่วาจาที่เป็นประโยชน์แม้ว่าวาจาที่เป็นประโยชน์ก็ควรพูดพอประมาณ

4) ด้านบุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ ตั้งอยู่ในหลักธรรมวินัยมีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์งดงาม

5) ด้านโภชนสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคนอกที่ถูกต้องใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพรับประทานได้ง่าย เป็นที่สมควรแก่การบริโภค

6) ด้านอุตุสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป

7) อริยาปถสัปปายะ คือ อาหารหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอริยาปถที่เกิดความสบายกายสบายใจ นิรวณจะดีไม่เกิดเป็นต้น

2) การจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี

วัดป่าเจริญราชเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดปทุมธานีแห่งที่ 13 โดยมีพระครูปฐมภavanaจารย์ วิ.ดร. เจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์ ได้จัดโครงการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 สำหรับบุคคลทั่วไปและกลุ่มเยาวชน โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 โดยมีวิธีการสอนปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 สภาพการดำเนินการสอนปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยทั่วไป มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เป็นไปตามระเบียบของมหาเถรสมาคม

ด้านอาวาส มีความสะอาด เงียบสงบ ร่มรื่นไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก มีอาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรม ที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรมและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไม่แออัดเกินไป มีส่วนอาคารปฏิบัติธรรมปฏิบัติธรรม 2 ไร่ สามารถรองรับผู้ปฏิบัติได้ 100-300 คน เป็นอาคารคอนกรีต 3 ชั้น ซึ่งชั้นที่ 1 เป็นที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมหญิง ชั้นที่ 2 สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในหลักสูตรเบื้องต้น ชั้นที่ 3 สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในหลักสูตรที่สูงขึ้นไปตามลำดับและใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมในโครงการต่าง ๆ ฟังธรรมะบรรยายและประกอบกิจกรรมงานบุญประเพณีต่าง ๆ ห้องสวดอารมณ์ ลานธรรมฝึกปฏิบัติกลางแจ้ง มีห้องพักเดี่ยวจำนวน 22 ห้อง ห้องรวมชาย 1 ห้อง ห้องรวมหญิง 1 ห้อง ส่วนของห้องน้ำมีอยู่ 3 จุด แยกเป็นห้องน้ำหญิงและชายจำนวน 2 จุด เป็นห้องน้ำหญิงล้วน 1 จุด เป็นห้องน้ำชาย 20 ห้อง ห้องน้ำหญิง 39 ห้อง มีห้องอาหารสำหรับผู้ปฏิบัติ 1 อาคาร สภาพอาคารเสนาสนะภายในวัด มีความมั่นคงแข็งแรง ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า มีทางเดินเชื่อมต่อสถานที่ภายในต่าง ๆ สะอาดเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจและการใช้ประโยชน์ การเดินทางเข้าออกวัด เป็นถนนลาดยางแยกจากถนนคลอง 11 สายกลางเข้ามาประมาณ 800 เมตร มีลานเอนกประสงค์และลานจอดรถอำนวยความสะดวก มีไฟฟ้าและติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ในบางจุด มีสระน้ำขนาดใหญ่ เนื้อที่ 6 ไร่ สำรองน้ำไว้สำหรับอุปโภคบริโภคได้ตลอดปี รวมทั้งมีการติดตั้งเครื่องกั้นรั้วพัฒนาเพื่อบำบัดน้ำเสียและรักษาสิ่งแวดล้อม

มีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนการปฏิบัติธรรมฐานเจริญจิตตภาวนาที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการเป็นพระวิปัสสนาจารย์หรือมีความรู้ความสามารถในการสอนการปฏิบัติสมถะวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรเป็นอย่างดีสามารถตอบข้อซักถามและสอบถามอารมณ์กัมมัฏฐานได้ มีพระวิทยากรผู้บรรยายธรรมที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือมีความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้หูฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

เจ้าอาวาสหรือผู้เป็นเจ้าของสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาปฏิบัติและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำห้องสุขาและการอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้ปฏิบัติธรรม มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบในกรณีมีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก สามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยอาสาสมัครเพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยได้อย่าง

ทั่วถึง ด้านอากาศ สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช มีป่าไม้ สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด แหล่งศึกษาสมุนไพร มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก ไม้หนาว ไม้ร่อน มีความสะอาด ร่มรื่น ไม่เศษขยะถุงพลาสติก อยู่ในทำเลที่เหมาะสม ลมพัดผ่านได้สะดวก มีสระน้ำขนาดใหญ่ เนื้อที่ ๖ ไร่ สำรองน้ำไว้สำหรับอุปโภคบริโภคได้ตลอดปี บริเวณใกล้เคียงไม่มีโรงงานส่งกลิ่นเหม็นหรือสิ่งที่เป็นมลพิษทางอากาศ มีการติดตั้งเครื่องกั้นชัยพัฒนาเพื่อบำบัดน้ำเสียและรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านอิริยาบถ มีพระวิปัสสนาจารย์ คอยดูแล ให้คำแนะนำ และสอนวิธีการปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักของแบบสติปัฏฐาน ๔ หรือสติปัฏฐานสูตร ในแบบเถรวาท ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้เต็มความสามารถ อิริยาบถ มีความเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ ทั้งในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน เวลาเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติใหม่ เดิน 30 นาที นั่ง 30 นาที

3) แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี

แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้วงจร PDCA ตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จากศึกษาผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนเพื่อเสนอเป็นแนวทางอันจะเป็นหลักการหรือแนวคิดที่เป็นมาตรฐานให้สำนักปฏิบัติธรรม วัด และองค์กรอื่น ๆ สามารถนำไปพิจารณาเพื่อการประยุกต์ใช้ ตามความเหมาะสมโดยมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนการวางแผน (P)

สร้างความตระหนักและความเข้าใจระบบส่งเสริมเป็นแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการปฏิบัติ โดยจัดประชุม คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ ได้แก่ พระผู้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำวัดป่าเจริญราช และบุคคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานบริหารจัดการวัดเพื่อสร้างความตระหนักร่วมกัน แล้วดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลระบบเพื่อส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ โดยมีการแต่งตั้งผู้ที่มี หน้าที่ดูแล ควบคุม จัดการแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้รับมอบหมายทั้งหมด ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานของระบบดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน แล้วชี้แจงวิธีการกระบวนการ ดำเนินงานและการใช้แบบบันทึกต่าง ๆ ของระบบดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานดำเนินการบันทึก การประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

2) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน (D)

ในการดำเนินงานระบบดูแลตามหลักสัปปายะ 7 ประการ ผลการประชุม มีแนวทาง ดังนี้

1) ด้านที่พัก ที่พักรวมควรมีฉากกั้นเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ 5 คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง เพิ่มน้ำประปาเพื่อรองรับผู้ที่มาปฏิบัติเนื่องจากปัจจุบันเป็นน้ำบาดาลอย่างเดียว สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม

2) แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องความเหมาะสมในการเดินทางระหว่างที่พักของผู้ปฏิบัติไปยังอาคารปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ และโรงทาน จากอาคารปฏิบัติไปโรงทานไม่ค่อยมีปัญหาเพราะใช้แค่วันละสองครั้ง แต่ห้องน้ำ ค่อนข้างไกล แสงสว่างไม่เพียงพอต่อการเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งในเวลากลางคืน ควรมีป้ายบอกทางตามจุดต่างๆ เพิ่มแสงสว่าง หากเป็นไปได้ควรมีห้องน้ำใกล้กับห้องปฏิบัติ

3) แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องการแสดงธรรม การสอบอารมณ์ และการแนะนำต่าง ๆ มีการแสดงธรรมน้อยเกินไป ขาดการติดตามผลสำหรับผู้ปฏิบัติที่กลับมาในครั้งที่ ๒ เป็นต้นไป

ขาดการสอบอารมณ์ การถาม-ตอบ ปัญหาในการปฏิบัติในระหว่างที่ปฏิบัติอยู่แนวทาง จัดให้มีใบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติ เพื่อใช้ในการตอบคำถามของพระวิปัสสนาจารย์ในช่วงภาคค่ำ มีการสอบอารมณ์สำหรับผู้ที่มาปฏิบัติเป็นครั้งที่ ๒ หรือมากกว่า เพื่อติดตามผล

4) แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสำนักเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดูแล มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติน้อย และการควบคุมอารมณ์ในบางรายเพิ่มเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้น จัดให้มีการอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่

5) แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องอาหาร อาหารมีไม่เพียงพอต่อผู้ปฏิบัติในบางมื้อ ผู้ปรุงอาหารทำในจำนวนและเวลาอันจำกัดเนื่องจากพ่อครัวมีเพียงคนเดียวและต้องทำทั้งสองส่วน คือ ส่วนที่ทำเพื่อขึ้นศาลาสำหรับถวายพระภิกษุและส่วนที่ทำให้กับผู้ปฏิบัติ แนวทาง เพิ่มผู้ช่วย และพ่อครัว เพื่อแยกเป็นคนละส่วน

6) แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องการรับมือกับสภาพที่แปรปรวนสภาพแวดล้อมมีต้นไม้ มีน้ำไหลเวียน ทำให้อากาศถ่ายเท มีร่มเงาของต้นไม้ สามารถออกมาปฏิบัติด้านนอกอาคารได้

7) แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ อิริยาบถ มีความเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ เวลาเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติใหม่ เดิน 30 นาที นั่ง 30 นาที แยกกลุ่มที่ไม่มีพื้นฐาน กับกลุ่มคนที่มีพื้นฐานเคยฝึกปฏิบัติมาแล้วเพื่อจะได้ถ่ายทอดการสอนและฝึกอย่างถูกวิธีของผู้ปฏิบัติ

8) แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช หลักสัปปายะข้อใดที่ส่งผลต่อการจัดการปฏิบัติธรรมมากที่สุด เรื่องการแสดงธรรม สอบอารมณ์ในเรื่องของการปฏิบัติธรรม เวลาที่ให้คำแนะนำนอกจากพระวิปัสสนาจารย์ที่เป็นบุคคลแล้ว ในส่วนของเทปบันทึกเสียงของหลวงพ่ोज้าอวาสก็ถือว่าเป็นสื่ออีกอย่างหนึ่ง ถือเป็นเรื่องของการคำแนะนำเพราะบุคคลผู้ปฏิบัติบางบุคคลอาจจะไม่กล้าที่จะถาม แต่คำพูดหรือว่าเทป สิ่งที่ท่านสอนในบางครั้งก็จะตอบใจത്യคน ๆ นั้น โดยที่ไม่ได้เข้าไปถามเลยก็ได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ บางวาระโอกาสจะเห็นว่าเวลาพระเทศน์หรือว่าให้คำแนะนำเขาไม่ได้พูดถึงเรา แต่บางครั้งตอบใจത്യในใจเราได้ ซึ่งอันนี้ก็เป็นเรื่องมีนึ่งที่ทำให้คนมาเนี่ยสามารถที่จะคลี่คลายได้ เพราะว่าบางที ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติใหม่อาจจะไม่กล้า การเปิดเทปก็อาจจะเป็นแนวทางที่ดีเพิ่มโอกาสให้ผู้ปฏิบัติได้แก่สภาวะธรรมเบื้องต้นได้

9) แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การลงทะเบียนเพิ่มตัวประวัติการปฏิบัติ เพื่อถ่ายทอดการติดตามผล ว่าเคยปฏิบัติที่ไหนมาก่อน เพื่อเป็นการถ่ายทอดพระวิปัสสนาจารย์ ในการติดตามผล เพิ่มคิวอาร์โค้ด สำหรับให้ผู้ปฏิบัติกรอกแบบสอบถามความพึงพอใจในการที่ได้เข้ามาปฏิบัติในสำนักปฏิบัติแห่งนี้ เพิ่มคอร์สสำหรับผู้ปฏิบัติแบบออนไลน์

3) ขั้นตอนการตรวจสอบ (C)

จัดทีมบุคลากรเจ้าหน้าที่ของวัดรับหน้าที่ คอยติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานและจัดประชุมเพื่อทบทวน รายงานผลการพัฒนาระบบดูแลแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามตัวชี้วัดความสำเร็จแผนงานที่กำหนดไว้ตามตามหลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย 1.อวาส บางแห่งเรียกเสนาสนะ 2.โคจร 3. ภัตตะ บางแห่งเรียกธัมมัสสวนะ 4.บุคคล 5.โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ 6. อุตฺ บางแห่งเรียก ฤดู 7.อิริยาบถ สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาหรือวิเคราะห์รูปแบบของการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของชุมชนและสังคม หลักสัปปายะ 7 นั้นเป็นหลักการหรือ แนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาศึกษาปฏิบัติ ที่พึงประสงค์ต่อไป

4) ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (A)

ประชุมเพื่อรายงานความสำเร็จ ความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช ที่กำหนดไว้ คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ ได้แก่ พระผู้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำวัดป่าเจริญราช ทบทวนงานการปฏิบัติที่ผ่านมามาภายใต้วงจร PDCA เพื่อวางแผนการดำเนินงานระบบแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช หลักการหรือแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาศึกษาปฏิบัติในครั้งต่อไป แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราชโดยใช้วงจร PDCA จากผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของร่างแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นว่า เป็นร่างเอกสารที่เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานระบบ แนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราชขึ้นสามารถอ่านแล้วเข้าใจง่าย

ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน มีการกระจายงาน ให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ของบุคลากรและเจ้าหน้าที่แต่ละคน โดยได้ระบุชื่อผู้รับผิดชอบ ภาระหน้าที่และระยะเวลา ในการดำเนินงาน เอกสารที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของ คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ ได้แก่ พระผู้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำวัดป่าเจริญราช ทบทวนงานการปฏิบัติที่ผ่านมามาภายใต้วงจร PDCA เพื่อวางแผนการดำเนินงานระบบแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช หลักการหรือแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาศึกษาปฏิบัติสามารถ ส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาและเพิ่มเติมแก้ไขซ่อมแซมได้อย่างถูกต้องตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช อีกทั้งยังสามารถแก้ปัญหาความ ขัดแย้งและเกี่ยวการทำงานของบุคลากรเจ้าหน้าที่ภายในวัดได้ และเมื่อทุกคนนำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดประโยชน์ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาศึกษาปฏิบัติอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้วงจร PDCA ตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จากสภาพปัญหามานำสู่การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาส่งเสริมแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาศึกษาปฏิบัติตามหลักสัปปายะ 7 สามารถอภิปรายผลในประเด็นที่น่าสนใจได้ ดังนี้

ด้านการส่งเสริมสร้างความตระหนักและความเข้าใจระบบส่งเสริมเป็นแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ การพัฒนาผู้เข้ารับการศึกษาปฏิบัติ โดยจัดประชุม คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ ได้แก่ พระผู้ทำหน้าที่สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำวัดป่าเจริญราช และบุคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานบริหารจัดการวัดเพื่อสร้างความตระหนักร่วมกัน แล้วดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลระบบเพื่อส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 เพื่อเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานของระบบดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องที่พิกและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน แล้วชี้แจงวิธีการ กระบวนการ ดำเนินงานและการใช้แบบบันทึกต่าง ๆ ของระบบดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องที่พิกและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานดำเนินการบันทึก การประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลแก้ปัญหาในเรื่องที่พิกและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จาก

ปัญหาที่นำมาสู่การทำวิจัย คือ สร้างความตระหนักร่วมกัน แล้วดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลระบบเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 เพื่อเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ โดยมีการแต่งตั้งผู้ที่มีหน้าที่ดูแล ควบคุม จัดการแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้รับมอบหมายทั้งหมด ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานของระบบดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน แล้วชี้แจงวิธีการ

กระบวนการดำเนินงานและการใช้แบบบันทึกต่าง ๆ ของระบบดูแลช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานดำเนินการบันทึก การประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลแก้ปัญหาในเรื่องที่พักและห้องน้ำ แนวทางการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องความเหมาะสมในการเดินทางระหว่างที่พักของผู้ปฏิบัติไปยังอาคารปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ และโรงทาน จัดให้มีใบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติ เพื่อใช้ในการตอบคำถามของพระวิปัสสนาจารย์ในช่วงภาคค่ำ มีการสอบอารมณ์สำหรับผู้มาปฏิบัติเป็นครั้งที่ 2 หรือมากกว่า เพื่อติดตามผล แนวทางการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสำนักเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการดูแล มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติน้อย และการควบคุมอารมณ์ในบางรายเพิ่มเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้น จัดให้มีการอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่ การส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องอาหาร อาหารมีไม่เพียงพอต่อผู้ปฏิบัติในบางมื้อ ผู้ปรุงอาหารทำในจำนวนและเวลาอันจำกัดเนื่องจากพ่อครัวมีเพียงคนเดียวและต้องทำทั้งสองส่วน คือ ส่วนที่ทำเพื่อขึ้นศาลาสำหรับถวายพระภิกษุและส่วนที่ทำให้กับผู้ปฏิบัติ แนวทาง เพิ่มผู้ช่วย และพ่อครัว เพื่อแยกเป็นคนละส่วน การรับมือกับสภาพที่แปรปรวนสภาพแวดล้อมตีมันไม้ มีน้ำไหลเวียน ทำให้อากาศถ่ายเท มีร่มเงาของต้นไม้ สามารถออกมาปฏิบัติด้านนอกอาคารได้

การปรับเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ อิริยาบถ มีความเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ เวลาเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติใหม่ เดิน 30 นาที นั่ง 30 นาที แยกกลุ่มที่ไม่มีพื้นฐาน กับกลุ่มคนที่มีพื้นฐานเคยฝึกปฏิบัติมาแล้วเพื่อจะได้ง่ายต่อการสอนและฝึกอย่างถูกวิธีของผู้ปฏิบัติ เรื่องการแสดงธรรม สอบอารมณ์ในเรื่องของการปฏิบัติธรรม เวลาที่ให้คำแนะนำนอกจากพระวิปัสสนาจารย์ที่เป็นบุคคลแล้ว ในส่วนของเทพบันทึกเสียงของหลวงพ่ोज้าอาวาสก็ถือว่าเป็นสื่ออีกอย่างหนึ่ง ถือเป็นเรื่องของคำแนะนำเพราะบุคคล ผู้ปฏิบัติบางบุคคลอาจจะไม่กล้าที่จะถาม ซึ่งอันนี้ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้สามารถที่จะคลี่คลายได้ การเปิดเทพก็อาจจะเป็นแนวทางที่ดีเพิ่มโอกาสให้ผู้ปฏิบัติได้แก้สภาวะธรรมเบื้องต้นได้ การลงทะเบียนเพิ่มตัวประวัติการปฏิบัติ เพื่อง่ายต่อการติดตามผล เพิ่มคิวอาร์โค้ด สำหรับให้ผู้ปฏิบัติกรอกแบบสอบถามความพึงพอใจในการที่ได้เข้ามาปฏิบัติในสำนักปฏิบัติแห่งนี้ เพิ่มคอร์สสำหรับผู้ปฏิบัติแบบออนไลน์ สำหรับผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (พระมหา กังวาล ตรีชัย) การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดย ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือ การวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุม กำกับกิจกรรมต่างๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน เพื่อให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญ ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (พระครูภาวนาวิริยานุโยค วิ, ดร. และพระครูปริยัติปัญญาธร, ดร). ความต้องการพัฒนารูปแบบของการปฏิบัติธรรมภายในวัด ประการที่สอง ความต้องการพัฒนาศักยภาพของพระภายในวัดให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์ ประการที่สาม ความต้องการของผู้ปฏิบัติธรรมโดยทั่วไปของวัด ประการที่สี่ ความต้องการของชุมชนรอบข้างวัดหรือความต้องการของหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับวัด ประการที่ห้า ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ดังนั้น วัดและชุมชนรอบข้างมีความต้องการพัฒนาศักยภาพของวัดให้กลายเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และชุมชนยังมีส่วนเอื้อให้เกิดสัปปายะในการปฏิบัติ

วิปัสสนากัมมัฏฐานด้วย ได้แก่การเอื้อเพื่อต่ออาหาร การพัฒนาสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดอบรมและจัดหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เอื้อต่อชุมชนและโยคีผู้มาปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้วงจร PDCA

แผนภูมิ 1 แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้วงจร PDCA จากแผนภูมิแสดงถึงการจัดการควบคุมคุณภาพโดยใช้ PDCA ในการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช สามารถอธิบายโดยสังเขปดังนี้

- 1) การวางแผน (Plan) วางแผนงานในส่วนต่างๆของสำนักปฏิบัติ โดยใช้หลัก 4Ms คือ
  1. บุคลากร (man) วางบทบาทหน้าที่ให้ตรงกับความเชี่ยวชาญในงานนั้นๆ
  2. งบประมาณ (money) จัดงบประมาณให้เหมาะสมกับการทำงานในแต่ละฝ่าย
  3. วัสดุอุปกรณ์ (material) จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพต่อการใช้งานต่างๆ
  4. การจัดการ (management) กำหนด เป้าหมาย ระยะเวลา การดำเนินงาน ให้ชัดเจน
- 2) การปฏิบัติงาน (Do) ลงมือทำงานตามขั้นตอนที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้
- 3) การตรวจสอบ (Check) ตรวจสอบการทำงานว่าได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ โดยใช้ หลักสัปปายะ 7 เป็นเครื่องชี้วัดความเหมาะสมและความสมดุลขององค์กร
- 4) การแก้ไข (Act) เมื่อได้รับการตรวจสอบเรียบร้อยแล้วก็ดำเนินการไปตามขั้นตอนเดิม คือ การวางแผนใหม่และดำเนินงานตามขั้นตอนตามลำดับไป เพื่อจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาอยู่เสมอ

บทสรุป

สรุปในภาพรวมของบทความสามารถนำบทความนี้ไปเป็นต้นแบบของการจัดการวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้สถานที่มีความสะดวกสบาย เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมให้เกิดการพัฒนาทางด้านปฏิบัติให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น ทั้งนี้จึงต้องมีการปรับปรุง แก้ไข ให้สถานที่มีความสัปปายะและเหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพื่อให้เข้าถึงหลักธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า คือการเข้าถึงมรรคผลนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการวัด ผู้วิจัยจึงขอเสนอ ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้จะเป็นกรณีศึกษา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช แต่ก็ก็เป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับการบริหารจัดการวัดหรือองค์กรได้ทุกองค์กร สำหรับการนำไปใช้นั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ลำดับแรกวัดต้องสำรวจวิเคราะห์บริบทขององค์กรให้รอบด้านในเรื่องของสัปปายะทั้ง 7 นำมาแยกกลุ่มของบริบทที่ได้ แยกตามโดยใช้วงจร PDCA ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราชตามหลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย 1) อवास บางแห่งเรียก เสนาสนะ 2) โคจร 3) ภัตตาคาร บางแห่งเรียกธัมมัสสวนะ 4) บุคคล 5) โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ 6) อุตฺต บางแห่งเรียก ฤดู 7) อิริยาบถ สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นหาหรือวิเคราะห์รูปแบบของการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของชุมชนและสังคม หลักสัปปายะ 7 นั้นเป็นหลักการหรือ แนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และสรุปแนวทาง ในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาและประยุกต์แนวทางการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการวัด หรือองค์กรของตนด้วยหลักสัปปายะ 7 ทั้งนี้ควรเริ่มต้นศึกษาดูงานที่สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช และนำแนวทางที่งานวิจัยได้นำเสนอไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการนำแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี ไปทดลองกับวัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ในด้านความสำเร็จหลังการนำไปปรับใช้ในวัดหรือองค์กร

2) ศึกษาการนำแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราช จังหวัดปทุมธานี ไปใช้เพื่อพัฒนาวัดและศึกษา เปรียบเทียบความแตกต่างของวัดที่นำไปประยุกต์ใช้

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: ผลิติมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: ผลิติมม์.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2551). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ธนาเพชร.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2538). *การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2555). *มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน*. แปลและเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวังศ์. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม). (2555). *อริยวังสปฏิบัติปาปฏิบัติอันเป็นวงศ์แห่งพระอริยเจ้า*. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.

- พระวีระศักดิ์ สุวรรณวงศ์. (2556). แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 98-114.
- พุทธชาติ แผนสมบุญ, สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง และ โกศล จิ่งเสถียรทรัพย์. (2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคโนโลยีชีวิตวิถีใหม่. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 484-499.
- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Rattanawong, N. (2023). The Formulation of Model for Enhancing Oral Linguistic Performance of Teaching English Major Students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 5(1), 211–222.